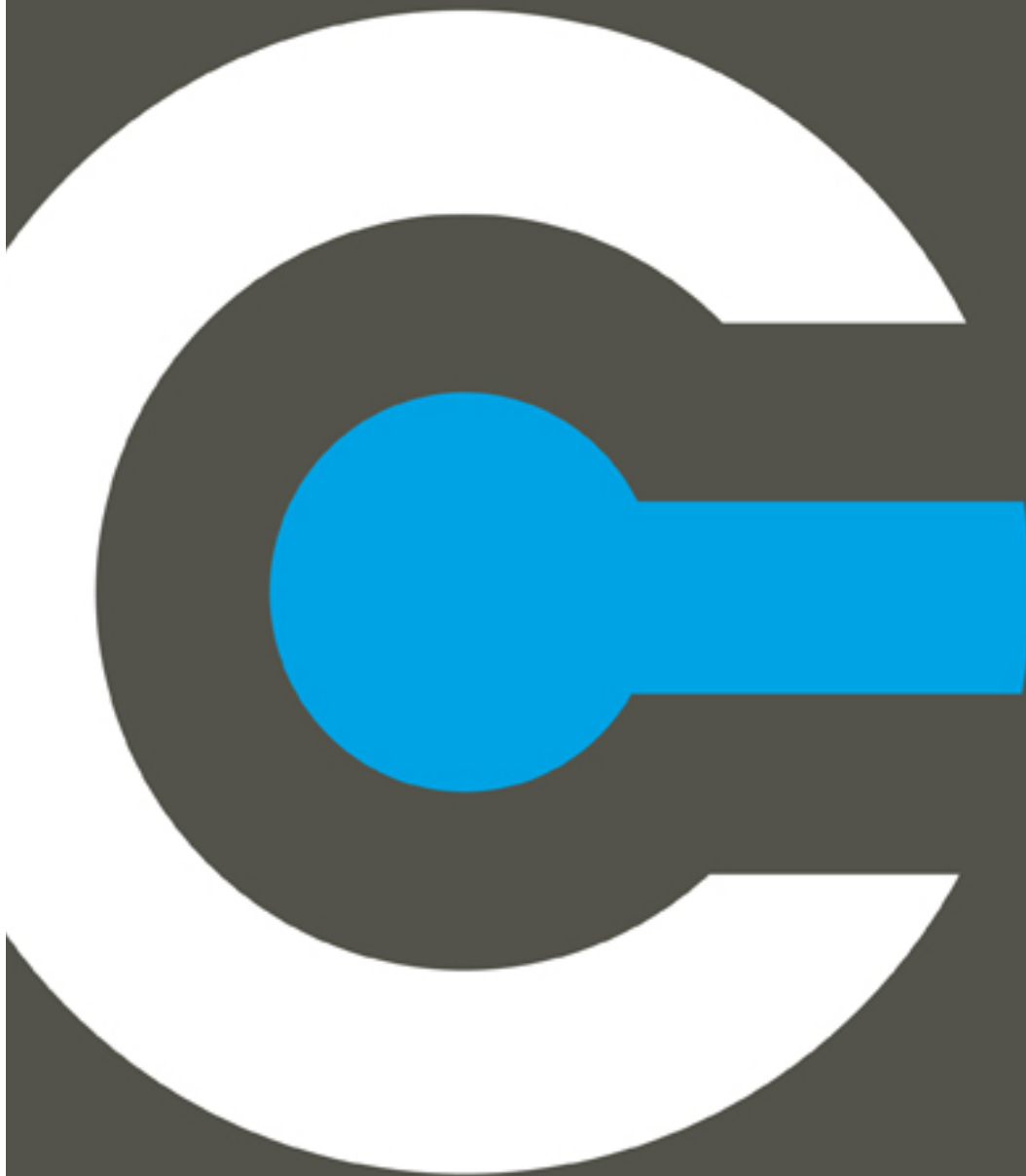

“Omdat het gratis is”

De schade voor de Nederlandse filmindustrie
door downloaden uit illegale bron

Juni 2014
Considerati
mr. dr. Bart W. Schermer
mr. Nathalie Falot
www.considerati.com
Versie 1.1

Samenvatting

Er bestaat veel discussie over de schade die het downloaden uit illegale bron toebrengt aan de (Nederlandse) filmindustrie. Dit onderzoek heeft tot doel een beeld te krijgen van de schade (in termen van omzetsderving) die jaarlijks wordt geleden door de Nederlandse filmindustrie als gevolg van het downloaden van films uit illegale bron. Deze rapportage geeft een concrete berekening van de verloren omzet als gevolg van het downloaden uit illegale bron in Nederland. De rapportage is gebaseerd op twee onderzoeken: 1) een kwantitatief onderzoek naar downloads uit illegale bron van films via P2P-netwerken (uitgevoerd door MarkMonitor), 2) een onderzoek naar het downloadgedrag van consumenten en een economische analyse van substitutie- en sampling effecten daarvan (uitgevoerd door IViR/CentERdata).

Uit de consumentenenquête van IViR/CentERdata blijkt dat meer dan **een kwart (25,8%) van de Nederlandse bevolking het afgelopen jaar ten minste één film gedownload of gestreamd heeft uit illegale bron**. Het percentage Nederlanders uit de leeftijdsgroep 16-24 jaar dat films downloadt uit illegale bron is toegenomen van 18% in 2008 naar 56% in 2014. Het percentage Nederlanders dat een of meer DVD's kocht nam in dezelfde periode af van 46% naar 31,6%.

Markmonitor registreerde **gedurende de meetperiode van 6 maanden voor 25 films 2,9 miljoen unieke downloads uit illegale bron in Nederland**. Hierbij moet aangetekend worden dat niet alle 25 films daadwerkelijk 6 maanden zijn gevolgd, waardoor het totaal voor 25 films over zes maanden hoger uitvalt. **Geëxtrapoleerd gaat het om in totaal 5,1 miljoen downloads uit illegale bron van deze 25 titels per jaar**. Op basis van de geëxtrapoleerde cijfers van MarkMonitor en het consumentenonderzoek van IViR/CentERdata concluderen wij dat er **in Nederland minimaal 61 miljoen films uit illegale bron worden gedownload per jaar**.

Om tot een accurate berekening van de omzetsderving voor de Nederlandse filmindustrie te komen is het noodzakelijk om te kijken hoeveel van deze downloads daadwerkelijk consumptie via legale kanalen verdringen. Om deze reden is ook het saldo-effect van substitutie en sampling onderzocht. Dit saldo-effect geeft inzicht in alle daadwerkelijk verdrongen legale consumpties. Uit het onderzoek van IViR/CentERdata blijkt dat de negatieve effecten van het downloaden uit illegale bron (substitutie) zwaarder wegen dan de positieve effecten (sampling). Het saldo-effect van substitutie en sampling (waarbij beide effecten met elkaar verrekend worden) is op basis van de modelschattingen van IViR/CentERdata 0,32. **Dit betekent dat voor elke 10 downloads er 3,2 films minder legaal worden gekeken**.

De gederfde omzet voor de Nederlandse filmindustrie (DVD verkopen en VOD-streams), waarbij rekening gehouden is met de effecten van sampling en substitutie (0,32), is minimaal 78,4 miljoen euro inclusief BTW per jaar. In 2013 bedroeg de totale omzet in het home video segment (inclusief series) 256,6 miljoen euro inclusief BTW. In 2009 bedroeg deze omzet nog 312 miljoen euro.

Het onderzoek van IViR/CentERdata geeft aan dat **de belangrijkste reden om een film te downloaden of te streamen uit illegale bron is dat er niet voor betaald hoeft te worden. Van de respondenten geeft 71% aan dat zij zouden stoppen of (veel) minder zouden gaan downloaden als downloaden strafbaar zou worden**, een situatie die nu door de uitspraak van het Europees Hof van Justitie *de facto* is ontstaan.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	ONDERZOEKSVRAAG	4
1.2	METHODOLOGIE SCHADEBEREKENING	5
1.3	LEESWIJZER	6
2	ACHTERGROND	7
2.1	DOWNLOADEN IN NEDERLAND	7
2.2	JURIDISCH KADER VOOR DOWNLOADEN IN NEDERLAND	7
2.2.1	<i>De thuiskopie-exceptie</i>	8
3	KWANTITATIEVE CIJFERS DOWNLOADEN UIT ILLEGALE BRON IN NEDERLAND	10
3.1	ABSOLUTE GETALLEN DOWNLOADS UIT ILLEGALE BRON IN NEDERLAND	11
3.2	EXTRAPOLATIE CIJFERS MARKMONITOR	13
3.2.1	<i>Tijd</i>	13
3.2.2	<i>Filmaanbod</i>	14
3.3	NEDERLANDS DOWNLOADGEDRAG IN PERSPECTIEF	15
3.4	TUSSENCONCLUSIE	17
4	SUBSTITUTIE EN SAMPLING EFFECTEN BIJ FILMDOWNLOADS	18
4.1	SUBSTITUTIE	18
4.2	SAMPLING.....	19
4.2.1	<i>Saldo effect substitutie en sampling</i>	20
4.3	TUSSENCONCLUSIE	20
5	SCHADEBEREKENING DOWNLOADEN UIT ILLEGALE BRON IN NEDERLAND	21
5.1	OMZETDERVING IN ABSOLUTE GETALLEN.....	21
5.2	OMZETDERVING GECORRIGEERD VOOR SUBSTITUTIE EN SAMPLING	21
5.3	OMZETDERVING IN PERSPECTIEF.....	22
6	SENTIMENT TEN OPZICHTE VAN DOWNLOADEN EN ‘DOWNLOADVERBOD’	24
6.1	INVLOED ‘DOWNLOADVERBOD’ OP GEDRAG CONSUMENTEN	24
7	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	25
8	BIJLAGEN	26
8.1	BIJLAGE 1: TITELLIJST GEMONITORDE FILMS	26
8.2	BIJLAGE 2: ONDERZOEK IVIR/CENTERDATA.....	27

1 Inleiding

Er bestaat veel discussie over de schade die het downloaden uit illegale bron toebrengt aan de (Nederlandse) filmindustrie (onder andere producenten, rechthebbenden regisseurs, schrijvers, acteurs, distributeurs, detailhandel, VOD kanalen en omroepen/televisiestations). Hoewel internationaal veel onderzoek is gedaan naar de schade als gevolg van het downloaden van muziek uit illegale bron is er een veel minder goed beeld van de schade als gevolg van het downloaden van films uit illegale bron.¹ Dit onderzoek heeft tot doel een beeld te krijgen van de schade die jaarlijks wordt geleden door de Nederlandse filmindustrie als gevolg van het downloaden van films uit illegale bron.² In dit onderzoek zijn series buiten beschouwing gelaten. Wij hanteren in deze rapportage de term schade in de zin van verloren omzet (omzetderving). Eventuele schade als gevolg van veranderende prijsperceptie, verschraving van het aanbod of aantasting van distributiekkanalen blijft buiten beschouwing.

Daarnaast is ook gekeken naar het gedrag en de houding van consumenten ten opzichte van het fenomeen 'downloaden van films uit illegale bron' en het juridische klimaat daarvoor in Nederland. Dit mede met het oog op de recente uitspraak van het Europees Hof over de thuiskopie-exceptie waarin is bepaald dat de Nederlandse uitzondering op het auteursrecht voor thuiskopieën uit illegale bron in strijd is met het Europees auteursrecht.³

Het onderzoek bestaat uit drie delen: 1) een kwantitatief onderzoek naar downloads uit illegale bron van films via P2P-netwerken (uitgevoerd door MarkMonitor), 2) een onderzoek naar het downloadgedrag van consumenten en een economische analyse van substitutie- en sampling effecten daarvan (uitgevoerd door IViR/CentERdata) en 3) een overkoepelende beschouwing die de resultaten van beide studies vertaalt naar een 'concreet' schadebedrag. Het gaat hierbij om de omzetderving als gevolg van het downloaden uit illegale bron. De resultaten van dit derde deel zijn vastgelegd in deze rapportage. De resultaten van het onderzoek van MarkMonitor en het onderzoek van IViR/CentERdata zijn als bijlagen bij dit rapport gevoegd.

De onderzoeken van MarkMonitor, IViR/CentERdata en Considerati zijn volledig onafhankelijk van elkaar uitgevoerd.

1.1 Onderzoeksvraag

Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag wat de schade van het downloaden uit illegale bron voor de Nederlandse filmindustrie is.⁴ De primaire onderzoeksvraag is:

Wat is de schade (in termen van omzetderving) voor de Nederlandse filmindustrie als gevolg van het downloaden van films uit illegale bron?

¹ Zie bijvoorbeeld Schermer en Wubben 2011 voor een gedeeltelijk overzicht van de onderzoeken.

² Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Filmproducenten Nederland (FPN) Stichting Cultureel Fonds Audiovisuele Producenten (CFAP), Nederlandse Vereniging van Filmdistributeurs (NVF), Filmfonds Nederland en de Nederlandse Vereniging van Producenten en Importeurs van beeld- en geluidsdragers (NVPI)

³ Europees Hof van Justitie, *ACI Adam v. Stichting de Thuiskopie*, ECLI:EU:C:2014:254

⁴ De distributieketen voor audiovisuele content is uitgebreid. Niet alleen schrijvers en filmproducenten maar ook investeerders, bioscopen, televisieomroepen en retailers. De in dit onderzoek gebruikte term 'de Nederlandse filmindustrie' ziet dan ook op al deze spelers. Schade is verder niet gedifferentieerd naar speler.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden zullen een aantal aspecten van het downloaden uit illegale bron afzonderlijk bekeken moeten worden. Deze aspecten zijn in verschillende deelvragen geformuleerd.

- 1) *Wat is het daadwerkelijk aantal downloads van films uit illegale bron in Nederland?*
- 2) *In hoeverre kan er gesproken worden van een substitutie effect bij films die zijn gedownload uit illegale bron?*
- 3) *In hoeverre kan er gesproken worden van een sampling effect bij films die zijn gedownload uit illegale bron?*

Om de invloed van het juridisch klimaat op het downloaden uit illegale bron in Nederland in te schatten is tenslotte ook nog de volgende vraag gesteld:

- 4) *Wat is de invloed van de houding van de Nederlandse overheid ten aanzien van downloaden uit illegale bron op de consument?*

In dit onderzoek zullen deze vragen afzonderlijk worden behandeld.

1.2 Methodologie schadeberekening

Het berekenen van de gevolgen (in termen van geleden schade) van het downloaden uit illegale bron is ingewikkeld.⁵ Desalniettemin zijn wij van mening dat de door ons toegepaste schadeberekening de meest accurate weergave is van de omzetsderving als gevolg van het downloaden van films uit illegale bron in Nederland tot op heden. De reden hiervoor is dat de schadeberekening: 1) steunt op uniek onderzoek van IViR/CentERdata waarbij voor het eerst voor de Nederlandse situatie de substitutie en samplingeffecten van filmdownloads zijn onderzocht, en er 2) een realistische schatting is gemaakt van het daadwerkelijke aantal downloads uit illegale bron (uitsluitend via P2P netwerken) in Nederland op basis van daadwerkelijke gemeten downloadvolumes (Considerati, MarkMonitor).⁶

Allereerst is kwantitatief onderzoek gedaan naar het aantal downloads uit illegale bron in Nederland (zie hoofdstuk 3). Dit onderzoek is uitgevoerd door MarkMonitor. MarkMonitor heeft gedurende 6 maanden voor een steekproef van 25 films het downloadverkeer op P2P-netwerken (Bittorrent en eDonkey) gemonitord.⁷ Het resultaat is het daadwerkelijke aantal unieke downloads van deze films in Nederland. Deze cijfers zijn vervolgens geëxtrapoleerd om zo een beeld te krijgen van het totaal aantal downloads uit illegale bron in Nederland gedurende een jaar.⁸

Om de schade te berekenen wordt in de meeste onderzoeken gekeken naar de marktwaarde die deze downloads vertegenwoordigen. Door het daadwerkelijk aantal downloads te vermenigvuldigen met een gemiddelde marktprijs kan de absolute omzetsderving worden berekend:

⁵ Zie hiervoor onder andere: Schermer en Wubben 2011.

⁶ Voor een uitgebreidere verantwoording van de methodologie wordt verwezen naar de methodologische verantwoording in de bronstudies.

⁷ Voor de titellijst zie bijlage 1.

⁸ Om kosten- en tijds technische redenen was het niet mogelijk om alle downloads van alle films in Nederland gedurende een jaar te monitoren. Om die reden is een extrapolatie gemaakt.

Totaal aantal downloads x Marktprijs = Schade (omzetzendering)

Omdat deze methode echter geen rekening houdt met het feit dat niet elke download noodzakelijkerwijs een verloren verkoop is en er mogelijk ook promotie-effecten (sampling) uitgaan van downloaden uit illegale bron, is ook onderzoek gedaan naar de substitutie- en sampling effecten van het downloaden van films uit illegale bron.⁹ Door rekening te houden met deze effecten krijgen we een realistischer beeld van de daadwerkelijk geleden schade.

De studie naar substitutie en sampling is uitgevoerd door IViR/CentERdata.¹⁰ Het saldo-effect van substitutie en sampling is vervolgens gebruikt om de daadwerkelijke schade te berekenen. Dit levert de volgende berekening op:

Totaal downloads x Saldo-effect substitutie en sampling x Marktprijs = Daadwerkelijke schade (omzetzendering)

Ter verdere duiding zijn tenslotte de resultaten van eerdere nationale en internationale studies betrokken bij het onderzoek.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zal ter introductie kort een algemeen beeld van het downloaden uit illegale bron in Nederland worden gegeven en een overzicht van het juridisch kader voor auteursrecht. Hoofdstuk 3 zet de resultaten van het kwantitatief onderzoek van MarkMonitor uiteen. Hoofdstuk 4 gaat in op het vraagstuk van substitutie en sampling aan de hand van het onderzoek van IViR/CentERdata. Op basis van de resultaten uit beide onderzoeken wordt de totale schade als gevolg van het downloaden uit illegale bron berekend in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 wordt tenslotte gekeken hoe, in het licht van de uitspraak van het Europees Hof van Justitie over het downloaden uit illegale bron, door Nederlandse consumenten gedacht wordt over een downloadverbod en welke invloed dit heeft op hun downloadgedrag.

⁹ Zie hiervoor onder andere: Huygen 2009; Schermer en Wubben 2011

¹⁰ Poort, J., Leenheer, J. (2014), *Alleen maar nette Mensen, consumentengedrag downloaden films*, IViR/CentERdata (zie bijlage 2)

2 Achtergrond

In dit hoofdstuk zullen enkele achtergronden worden gegeven over het downloaden uit illegale bron van films in Nederland. Hierbij zal met name worden ingezoomd op het juridisch kader, voor de details over het downloadgedrag in Nederland verwijzen wij naar de rapportage van IViR/CentERdata.

2.1 Downloaden in Nederland

IViR/CentERdata hebben onderzoek gedaan onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking naar het downloadgedrag in Nederland. Uit dit onderzoek blijkt dat meer dan een kwart (28,1%) van de Nederlandse bevolking tenminste één film uit illegale bron heeft gekeken in het afgelopen jaar.¹¹

Nederland staat internationaal in de top van landen die films downloaden uit illegale bron (zie hoofdstuk 3). Het downloaden van films uit illegale bron is in de laatste jaren ook sterk gestegen. Het percentage Nederlanders uit de leeftijdsgroep 16-24 jaar dat films downloadt uit illegale bron is toegenomen van 18% in 2008 naar 56% in 2014. Het percentage Nederlanders dat een of meer DVDs kocht nam in dezelfde periode af van 46% naar 31,6%.¹²

2.2 Juridisch kader voor downloaden in Nederland

Het downloaden van films is juridisch gezien een ‘verveelvoudiging’ en daardoor auteursrechtelijk relevant. Volgens artikel 1 van de Auteurswet is het auteursrecht:

‘het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.’

Dit houdt kort gezegd in dat de auteursrechthebbende het exclusieve recht heeft om te bepalen wie, voor welke periode en onder welke voorwaarden gebruik mag maken van zijn werk. Derden mogen een werk van letterkunde, wetenschap of kunst in beginsel niet openbaren (publiceren, uploaden) of verveelvoudigen (kopiëren, downloaden) zonder toestemming van de maker van dit werk of diens rechtverkrijgenden (de ‘auteursrechthebbende’).¹³

Het auteursrecht omvat morele rechten (persoonlijkheidsrechten) en economische rechten. De Hoge Raad heeft bepaald dat het doel van het auteursrecht is ‘om aan de maker van een werk bescherming te bieden, onder meer ter zake van de exploitatie daarvan door openbaarmaking of verveelvoudiging.’¹⁴ Rechthebbenden halen hun bestaanszekerheid uit de inkomsten die zij op grond van hun creaties kunnen realiseren. Voorts dient het auteursrecht als stimulans voor nieuwe culturele prestaties en investeringen.¹⁵

De wet kent echter een aantal beperkingen op het auteursrecht waarmee de wetgever heeft beoogd ‘het juiste evenwicht tussen rechthebbenden en gebruikers’ te bereiken.¹⁶

¹¹ Poort en Leenheer 2014, p. 7

¹² Poort en Leenheer 2014, p. 11-12

¹³ artikel 12 Aw jo Artikel 14 Aw jo Artikel 1 Aw.

¹⁴ HR 22 juni 1990 (Zienderogen Kunst), NJ 1991, 268, Informatierecht/AMI 1990/9, 202 en AA 1991, 672.

¹⁵ Kamerstukken II, 28482, nr. 3. Memorie van Toelichting Aanpassing Auteurswet ter uitvoering van richtlijn nr. 2001/29/EG. §4, p.9

¹⁶ Kamerstukken II, 28482, nr. 3. Memorie van Toelichting Aanpassing Auteurswet ter uitvoering van richtlijn nr. 2001/29/EG. §6.3, pagina 18

Beperkingen op het auteursrecht moeten in lijn zijn met de zogenaamde Bern 3 stappentoets, die is vastgelegd in artikel 5 van de Europese auteursrechtlijn.¹⁷ Een beperking op het auteursrecht is alleen rechtmatig indien deze aan de volgende drie eisen voldoet:

- 1) De beperking mag alleen voor bepaalde, bijzondere gevallen worden toegepast;
- 2) mits daarbij geen afbreuk wordt gedaan aan de normale exploitatie van werken of ander materiaal; en
- 3) de wettige belangen van de rechthebbende niet onredelijk worden geschaad.¹⁸

2.2.1 De thuiskopie-exceptie

Één van de beperkingen op het auteursrecht in Nederland is de privékopie of thuiskopie. Deze beperking is in het licht van de discussie rondom het downloaden uit illegale bron van belang. Onder het maken van een thuiskopie wordt verstaan het kopiëren van auteursrechtelijk beschermd materiaal voor eigen oefening, studie of gebruik.¹⁹ Voor een dergelijke reproductie is geen toestemming van de rechthebbende vereist, maar moet wel een billijke vergoeding worden betaald.²⁰

Een belangrijk punt van discussie was tot recent de vraag of downloaden uit illegale bron binnen de grenzen van de thuiskopie-exceptie viel. In antwoorden op kamervragen van toenmalig Tweede Kamerlid Gerkens of het downloaden uit illegale bron óók gedekt werd door de thuiskopie-exceptie antwoordde de minister in 2002 dat:

*'De internetgebruiker die gebruik maakt van de mogelijkheden die Napster, KaZaA en vergelijkbare peer-to-peer-diensten bieden om werken van letterkunde, wetenschap of kunst te kopiëren voor privé-gebruik opereert over het algemeen genomen binnen de marges van het auteursrecht. Dat geldt ook wanneer een privé-kopie wordt gemaakt van een origineel dat illegaal, dat wil zeggen zonder toestemming van [de] auteursrechthebbende, is openbaar gemaakt.'*²¹

Door deze uitspraak is het downloaden uit illegale bron dus sinds 2002 'legaal' geweest.²² Dit oordeel is –weliswaar met serieuze kanttekeningen- door onder andere het Hof Den Haag onderstreept:

*"het downloaden uit illegale bron voor privé-gebruik [...] naar Nederlands recht [is] toegestaan, omdat de Nederlandse regering bij de aanpassing van de Nederlandse Auteurswet aan de Europeesrechtelijke Auteursrechtlijn uitdrukkelijk en herhaaldelijk heeft verklaard dat downloaden uit illegale bron voor privé-gebruik niet is verboden."*²³

Het Europees Hof van Justitie heeft echter op 10 april 2014 naar aanleiding van prejudiciële vragen negatief geoordeeld over de Nederlandse regeling waarbij downloaden uit illegale

¹⁷ Artikel 5, richtlijn 2001/29/EG.

¹⁸ Artikel 9 Berner Conventie

¹⁹ Artikel 16b van de Auteurswet jo. artikel 10 van de Wet op de naburige rechten

²⁰ Artikel 16c lid 2 Aw

²¹ Kamerstukken II 2002-2003, 28 482, nr. 5, p. 32

²² Het uploaden van auteursrechtelijk beschermde werken via internet werd door de Minister wél als een inbreuk op het auteursrecht gezien, omdat dit een openbaarmaking in de zin van artikel 12 Auteurswet betreft en geen verveelvoudiging (waar de thuiskopie-exceptie op ziet. Zie: Kamerstukken II 2002-2003, 28 482, nr. 5, p. 33

²³ LJN BO3980, BO3982

bron onder de thuis kopie-exceptie valt.²⁴ Volgens het Europees Hof is een dergelijke regeling in strijd met de drie stappen toets en daarom onrechtmatig. Door deze uitspraak is dus *de jure* en *de facto* een 'downloadverbod' van kracht geworden in Nederland. De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft meteen na de uitspraak van het Europees Hof verklaart dat downloaden uit illegale bron per direct verboden is. Hiervoor is geen wetswijziging nodig, daar alleen de interpretatie van artikel 16b jo 16c is gewijzigd.²⁵ Na twaalf jaar is er daarmee dus een einde gekomen aan de situatie waarin in Nederland het downloaden van (onder andere) films uit illegale bron legaal was. 'Downloaden uit illegale bron' is dus sinds 10 april 2014 officieel 'illegaal downloaden'.

²⁴ *ACI Adam v. Stichting de Thuis kopie*, ECLI:EU:C:2014:254

²⁵ Zie "Kamerbrief over uitspraak auteursrecht", 17-4-2014, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/04/17/kamerbrief-over-uitspraak-auteursrecht.html> (laatst geraadpleegd op 1 juni 2014)

3 Kwantitatieve cijfers downloaden uit illegale bron in Nederland

Het vertrekpunt voor dit onderzoek naar de schade van het downloaden uit illegale bron voor de Nederlandse filmindustrie is het in kaart brengen van de hoeveelheid filmcontent die jaarlijks in Nederland uit illegale bron wordt gedownload.

Het kwantitatief onderzoek naar het aantal downloads uit illegale bron is uitgevoerd door onderzoeksbureau MarkMonitor. MarkMonitor heeft de daadwerkelijke downloads uit illegale bron via peer-to-peer (P2P) netwerken gemeten voor 25 films in een meetperiode die liep van 2 december 2013 tot en met 1 juni 2014. Niet alle titels zijn daadwerkelijk 6 maanden gevolgd. In verband met beperkingen qua tijd en budget waren 15 'slots' beschikbaar voor het monitoren van de films. Een aantal films is daarom een beperktere tijd gemonitord, omdat deze geruild werden met andere films naar gelang 'release date' en moment van verschijning van de titel op het internet. Verder dook een aantal titels pas veel later in de vastgestelde meetperiode op in het illegale circuit (zoals bijvoorbeeld *Bro's before Ho's*).²⁶

De titels zijn zodanig geselecteerd dat zij een -voor zover mogelijk- representatieve weergave geven van het aanbod van films in Nederland gedurende de meetperiode. De selectie bestaat uit onder andere actiefilms, science fiction, komedies, arthouse/niche films en een documentaire.²⁷ Gegeven de Nederlandse context is er speciale aandacht voor de Nederlandse film, deze zijn relatief gezien sterker vertegenwoordigd ten opzichte van de internationale titels in de lijst.²⁸ Voor wat betreft de levenscyclus van de titels zaten de meeste titels in de beginfase of middenfase van hun levenscyclus. Ook zijn een aantal titels geselecteerd die verder in hun levenscyclus zaten (ver na de DVD release).

Voor dit onderzoek heeft MarkMonitor zich uitsluitend gericht op de verspreiding van gekopieerd materiaal via P2P-bestandsuitwisseling (meer specifiek Bittorrent en eDonkey). P2P-internetprotocollen zijn transparant en voor internetgebruikers volkomen inzichtelijk. MarkMonitor's software werkt op dezelfde wijze als vrij verkrijgbare P2P-client software en kan aldus connecties leggen met andere P2P-client applicaties via het standaard en publieke P2P-protocol. MarkMonitor automatiseert het vastleggen van gegevens die publiekelijk beschikbaar zijn op P2P-netwerken. Daarnaast besteedt MarkMonitor veel tijd aan de verificatie van de verkregen gegevens, om zodoende te zorgen dat zo accuraat mogelijke data ter beschikking komt. Bestanden en IP-adressen worden geverifieerd, zogenaamde 'false positives' worden verwijderd. Bij het monitoren van de titels is gekeken naar alle unieke downloads van bestanden die de betreffende film bevatten. Alle informatie wordt geregistreerd, veilig opgeslagen, gedeeld en bewaard in lijn met internationale en lokale wet- en regelgeving.

In het kader van dit onderzoek heeft MarkMonitor uitdrukkelijk *niet* gekeken naar verspreiding van auteursrechtelijk materiaal via downloadlinks (URLs) en geassocieerde *direct download platforms* ook wel *file hosting diensten* of *cyberlockers* genoemd. Ook zijn sociale media, mobile apps en streamingdiensten buiten beschouwing gelaten. De totale hoeveelheid downloads zal dus in werkelijkheid een stuk hoger liggen, maar omdat accurate

²⁶ De DVD release van deze titel was 8 april 2014, de eerste downloads van deze titel werden gemeten op 6 april 2014.

²⁷ Zie bijlage 1 voor de complete lijst

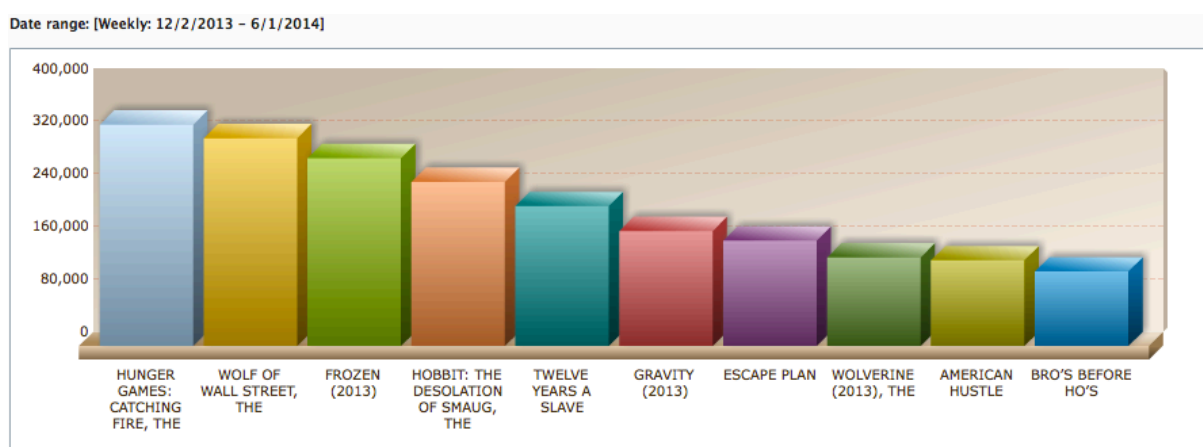
²⁸ Ongeveer 16% van het bioscoop aanbod is Nederlandse film, terwijl ongeveer 40% van de films in de totale lijst Nederlandse titels zijn.

cijfers hier niet van te krijgen zijn is besloten deze kanalen voor het onderzoek buiten beschouwing te laten.

Het aantal downloads per titel in de gemeten periode is door Considerati geëxtrapoleerd naar een periode van één jaar voor het totale filmaanbod. De extrapolatie is vergeleken met cijfers van MarkMonitor over het aantal downloads van films in Nederland in eerdere jaren en de uitkomsten van het consumentenonderzoek van IVIR/CentERdata.

3.1 Absolute getallen downloads uit illegale bron in Nederland

De 25 gemonitorde titels zijn in totaal 2.902.028 keer in Nederland gedownload in de meetperiode van 2 december tot en met 1 juni 2014. Hierbij moet worden aangetekend dat het bij sommige films dus om een periode gaat die korter is dan 6 maanden. Het is dus niet zo dat dit alle downloads van deze 25 films in de afgelopen 6 maanden betreft. Dit getal ligt hoger.

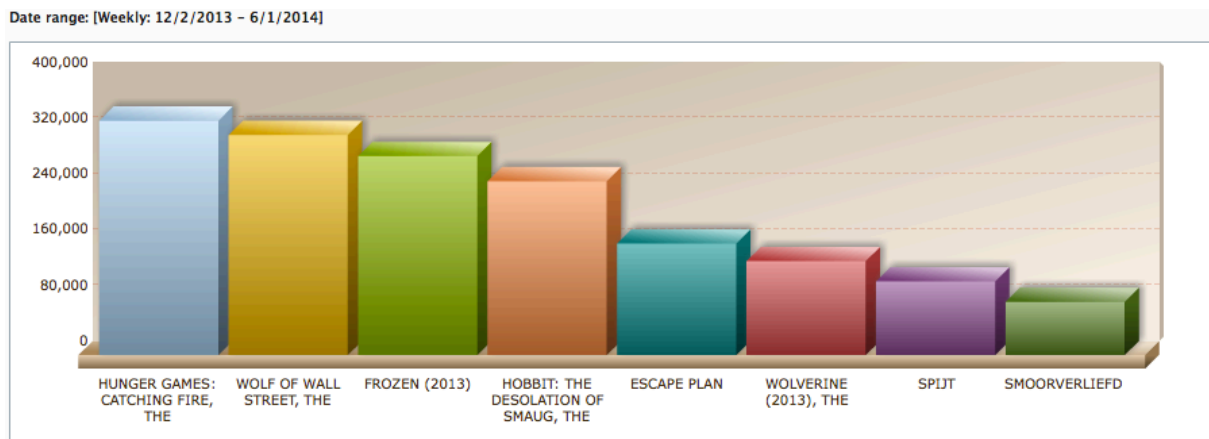

Titel	Start Monitoring	Eind monitoring	Downloads
American Hustle	6-feb.-14	1-jun.-14	130.106
Anchorman 2	21-mrt.-14	1-jun.-14	44.101
Bro's before Ho's	5-apr.-14	1-jun.-14	113.050
Counselor, the	2-dec.-13	7-feb.-14	15.428
De Nieuwe Wildernis	17-dec.-13	13-mrt.-14	35.867
Elysium	17-dec.-13	26-feb.-14	88.902
Ender's Game	2-dec.-13	18-mrt.-14	103.136
Escape Plan	17-dec.-13	8-apr.-14	159.787
Frozen	4-dec.-13	1-jun.-14	285.226
Gravity	06-02-14	1-jun.-14	174.610
Hobbit, The - an Unexpected Journey, The	17-dec.-13	6-feb.-14	72.355
Hobbit the - the Desolation of Smaug, The	16-dec.-13	1-jun.-14	249.176
Hunger Games Catching Fire	2-dec.-13	1-jun.-14	336.012
Inside Llewyn Davis	16-jan.-14	6-feb.-14	3.799
La Grande Bellezza	6-feb.-14	21-mrt.-14	3.262
Leve Boerenliefde	17-dec.-13	16-jan.-14	5.851
Mannenharten	15-mrt.-14	1-jun.-14	76.891
Mees Kees op kamp	11-mrt.-14	1-jun.-14	60.386
Smoorverliefd	14-dec.-13	1-jun.-14	76.202
Soof	5-apr.-14	1-jun.-14	85.952
Spijt	2-dec.-13	1-jun.-14	105.499
Twelve Years a Slave	6-feb.-14	1-jun.-14	212.385
Verliefd op Ibiza	6-feb.-14	1-jun.-14	40.866
Wolf Of Wallstreet, the	7-jan.-14	1-jun.-14	315.627
Wolverine, the	2-dec.-13	24-apr.-14	134.552
TOTAAL			2.929.028

figuur 1: totaal aantal downloads van alle 25 gemonitorde titels.

De top 5 wordt gevormd door grote Hollywood producties die het ook in het legale circuit goed hebben gedaan. Opvallend is de hoge positie van de Nederlandse films *Bro's before Ho's*. Deze film dook pas richting het einde van de meetperiode (op 5 april 2014) op in het illegale circuit en werd binnen twee maanden al zo'n 113 duizend keer gedownload. Ook *Soof* had in twee maanden meer dan 85 duizend downloads.

Wanneer wij de 8 films nemen die gedurende het grootste gedeelte van de meetperiode gevolgd zijn (5 tot 6 maanden) dan krijgen we het volgende beeld.

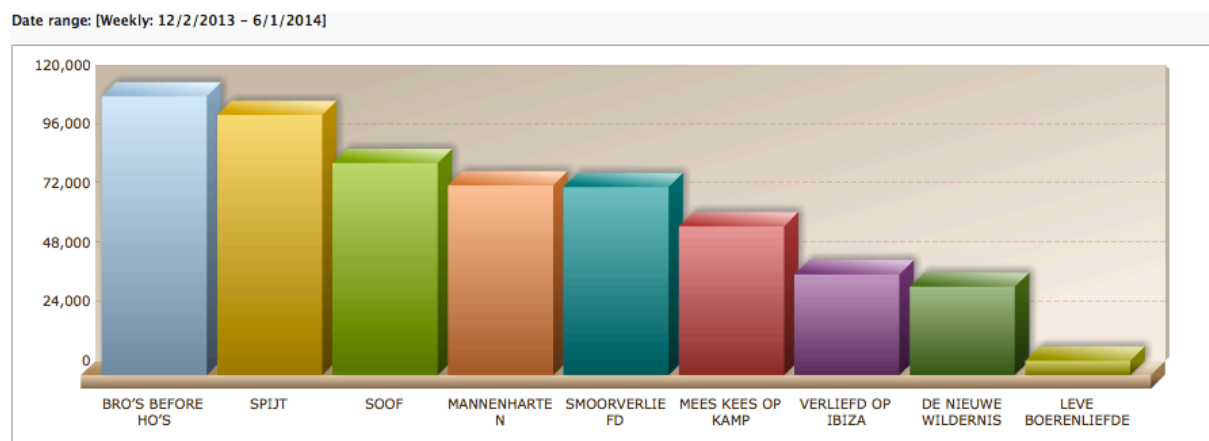

Titel	Start monitoring	Einde monitoring	Downloads
Escape Plan	17-dec.-13	8-apr.-14	159.787
Frozen	4-dec.-13	1-jun.-14	285.226
Hobbit: the Desolation of Smaug, The	16-dec.-13	1-jun.-14	249.176
Hunger Games: Catching Fire, The	2-dec.-13	1-jun.-14	336.012
Smoorverliefd	14-dec.-13	1-jun.-14	76.202
Spijt	2-dec.-13	1-jun.-14	105.499
Wolf Of Wallstreet, The	7-jan.-14	1-jun.-14	315.627
Wolverine, The	2-dec.13	24-apr.-14	134.522
TOTAAL			1.662.081

figuur 2. Totaal aantal downloads van 8 films gemeten gedurende 5 tot 6 maanden

Het gaat dan voor acht films om in totaal 1,66 miljoen downloads uit illegale bron.

Wanneer we kijken naar de negen gemonitorde Nederlandse titels dan zien wij dat deze gedurende de meetperiode 600.564 keer zijn gedownload.

Titel	Start Monitoring	Eind monitoring	Downloads
Bro's before Ho's	5-apr.-14	1-jun.-14	113.050
De Nieuwe Wildernis	17-dec.-13	13-mrt.-14	35.867
Leve Boerenliefde	17-dec.-13	16-jan.-14	5.851
Mannenharten	15-mrt.-14	1-jun.-14	76.891
Mees Kees op kamp	11-mrt.-14	1-jun.-14	60.386
Smoorverliefd	14-dec.-13	1-jun.-14	76.202
Soof	5-apr.-14	1-jun.-14	85.952
Spijt	2-dec.-13	1-jun.-14	105.499
Verliefd op Ibiza	06-feb.-14	1-jun.-14	40.866
TOTAAL			600.564

figuur 3. Totaal aantal downloads van Nederlandse films gedurende de meetperiode

Zoals aangegeven zijn deze cijfers niet direct onderling te vergelijken: *Bro's before Ho's* en *Soof* hebben bijvoorbeeld in twee maanden tijd meer downloads dan *Spijt* in 5 tot 6 maanden. Dit heeft te maken met de populariteit van de films in zijn algemeenheid, maar ook met de periode waarin ze gemeten zijn.

Voor meer details verwijzen wij naar bijlage 1 bij dit onderzoek.

3.2 Extrapolatie cijfers MarkMonitor

De meting van MarkMonitor geeft een accuraat beeld van het totale aantal downloads gedurende de meetperiode voor de geselecteerde 25 films. Om een overzicht te krijgen van het totale aantal downloads van het jaarlijkse filmaanbod in Nederland moeten deze cijfers geëxtrapoleerd worden. De extrapolatie vindt plaats over twee assen: de tijd en het totale filmaanbod.

3.2.1 Tijd

Markmonitor heeft het downloaden van de titels gedurende de meetperiode van zes maanden gevolgd. Voor sommige titels is dit gedurende de hele periode geweest, voor anderen slechts twee maanden. Willen we de jaarlijkse schade berekenen, dan moeten we de daadwerkelijk gemeten cijfers naar een jaar extrapoleren.

Hoe vaak een film wordt gedownload gedurende een jaar is afhankelijk is van diverse factoren (wanneer is een goede illegale kopie voorhanden, wanneer is er aandacht voor de film in de media, wordt een ander deel in de filmserie uitgebracht et cetera). Elke film heeft daarom een uniek 'downloadpatroon'. Dit maakt het in zijn algemeenheid lastig om de downloadcijfers accuraat in de tijd te extrapoleren.

Toch is er bij de meeste films wel een algemene trend zichtbaar: de downloads van de films vinden plaats rondom de release en stijgen met name sterk als er een goede kopie voorhanden is, de belangrijkste piek zit daarom over het algemeen bij de release van de titel op DVD/Blu-Ray/VOD (omdat dat dan goede rips kunnen worden gemaakt). Het aantal downloads zwakt vervolgens in de tijd af naarmate de film ouder wordt. Bij de extrapolatie is voor zover mogelijk rekening gehouden met deze patronen: is een film qua downloads bijvoorbeeld gemeten aan het einde van de 'levenscyclus' of aan het begin van de levenscyclus?

Bij de extrapolatie zijn ook jaarcijfers van MarkMonitor over eerdere jaren betrokken. Hiermee is gekeken of de geschatte aantallen op jaarbasis liggen binnen dezelfde bandbreedte als de totaalcijfers over een jaar voor vergelijkbare titels. Bijvoorbeeld: de downloadaantallen van een blockbuster uit 2013 zullen grofweg vergelijkbaar zijn met een zelfde type blockbuster uit 2014.

Op basis van de extrapolatie in de tijd komen wij tot een downloadtotaal voor de betreffende 25 films van 5,1 miljoen.²⁹ Voor een gedetailleerde uitwerking van de extrapolatie verwijzen wij naar de bijlage.

3.2.2 Filmaanbod

In Nederland worden films via verschillende kanalen aangeboden. Consumenten kunnen films legaal consumeren door deze in de bioscoop, via Video on Demand (VOD), via legale streaming websites of op televisie te bekijken. Daarnaast kunnen films op DVD of Blu-Ray fysiek worden aangeschaft. Gemiddeld genomen komen er in Nederland ongeveer 350 filmtitels per jaar in de bioscoop en rond de 3000 titels op DVD/Blu-Ray/VOD (home video entertainment).³⁰ Deze drieduizend titels bestaan uit de video-releases van de hierboven genoemde 350 bioscoopfilms, direct-to-video releases (nieuwe films die niet in de Nederlandse bioscopen hebben gedraaid) en allerlei soorten rereleases (bijvoorbeeld speciale uitgaven). Naast de nieuwe releases bestaat er natuurlijk ook nog een back-catalogue aan films die in voorgaande jaren zijn uitgekomen en nog steeds via één of meerdere kanalen (legaal en illegaal) beschikbaar zijn.

Omdat de samenstelling van de home entertainment titels zo divers is en de titellijst zoals gemonitord niet representatief is voor dit home entertainment aanbod, is het niet goed mogelijk om dit aanbod ook te betrekken in de extrapolatie. Om die reden is afgezien van deze extrapolatie. In het onderzoek en de berekeningen van de schade zijn dus alleen de bioscooptitels meegenomen en niet deze uitgebreide home entertainment catalogus. Het daadwerkelijke aantal downloads van het gehele Nederlandse filmaanbod zal dus naar verwachting hoger liggen dan de gemaakte extrapolatie.

Om het filmaanbod te extrapoleren zijn wij uitgegaan van 350 films op jaarbasis.³¹ De gemonitorde 25 films vormen 7,14% van het totale jaarlijkse 'filmaanbod'. Uitgaande van de 5,1 miljoen downloads komen wij dan tot een totaal van 71,4 miljoen downloads.

Het getal van 71,4 miljoen downloads ligt boven de door consumenten zelfgerapporteerde downloadaantallen uit de studie van ViR/CentERdata. Uit de studie van ViR/CentERdata blijkt dat het gemiddelde aantal downloads uit illegale bron per persoon per jaar voor de bevolking tussen 12 en 65 jaar ligt op 5,3.³² Op basis van de cijfers van het CBS kunnen we uitgaan van ongeveer 11,5 miljoen mensen in de leeftijd van 12-65 jaar.³³ Het gaat dan om

²⁹ Zie de bijlage voor de geëxtrapolerde getallen.

³⁰ Bronnen: In 2013 ging het om 369 films. Zie: Nederlands Filmfonds en Gfk (http://issuu.com/netherlandsfilmfund/docs/fff_2013_def)

³¹ Bron: Nederlands Filmfonds en NVB

³² Hierbij kan sprake zijn van zelfonderschatting en sociaal wenselijke beantwoording van de vragen. Het echte getal zou dus in werkelijkheid hoger kunnen liggen.

³³ Zie: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/barometer-beroepsbevolking/barometer-bevolking-15-65-art.htm> en <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=70072ned&D1=0-118&D2=0,12&D3=14-15&HD=100914-1525&HDR=T&STB=G1,G2>

11,5 miljoen x 5,3 = 60.950.000 downloads uit illegale bron. Hierbij gaat het om het totaal aantal downloads uit illegale bron via alle kanalen, dus ook downloads uit filelockers en via illegale streams.³⁴ Meest voor de hand liggende verklaringen voor het verschil tussen de extrapolatie en de zelfrapportage zijn 1) de steekproef van gemonitorde films is niet volledig representatief; en/of 2) er is sprake van zelfonderschatting voor wat betreft de downloadaantallen onder consumenten.³⁵

Voor de berekening van de schadebedragen zullen we veiligheidshalve uitgaan van 61 miljoen downloads.³⁶

3.3 Nederlands downloadgedrag in perspectief

Wereldwijd gezien staat Nederland met ongeveer 2,3 miljoen downloads van de onderzochte internationale titels op de 16^e plaats voor wat betreft het downloaden uit illegale bron via peer-to-peer netwerken.³⁷ Wanneer wij deze cijfers omrekenen per hoofd van de bevolking, dan zien we dat Nederland wereldwijd op de 10e plaats staat voor wat betreft het downloaden uit illegale bron.³⁸ Binnen Europa staat Nederland op plek 5, na Estland, Griekenland, Italië en Zweden.

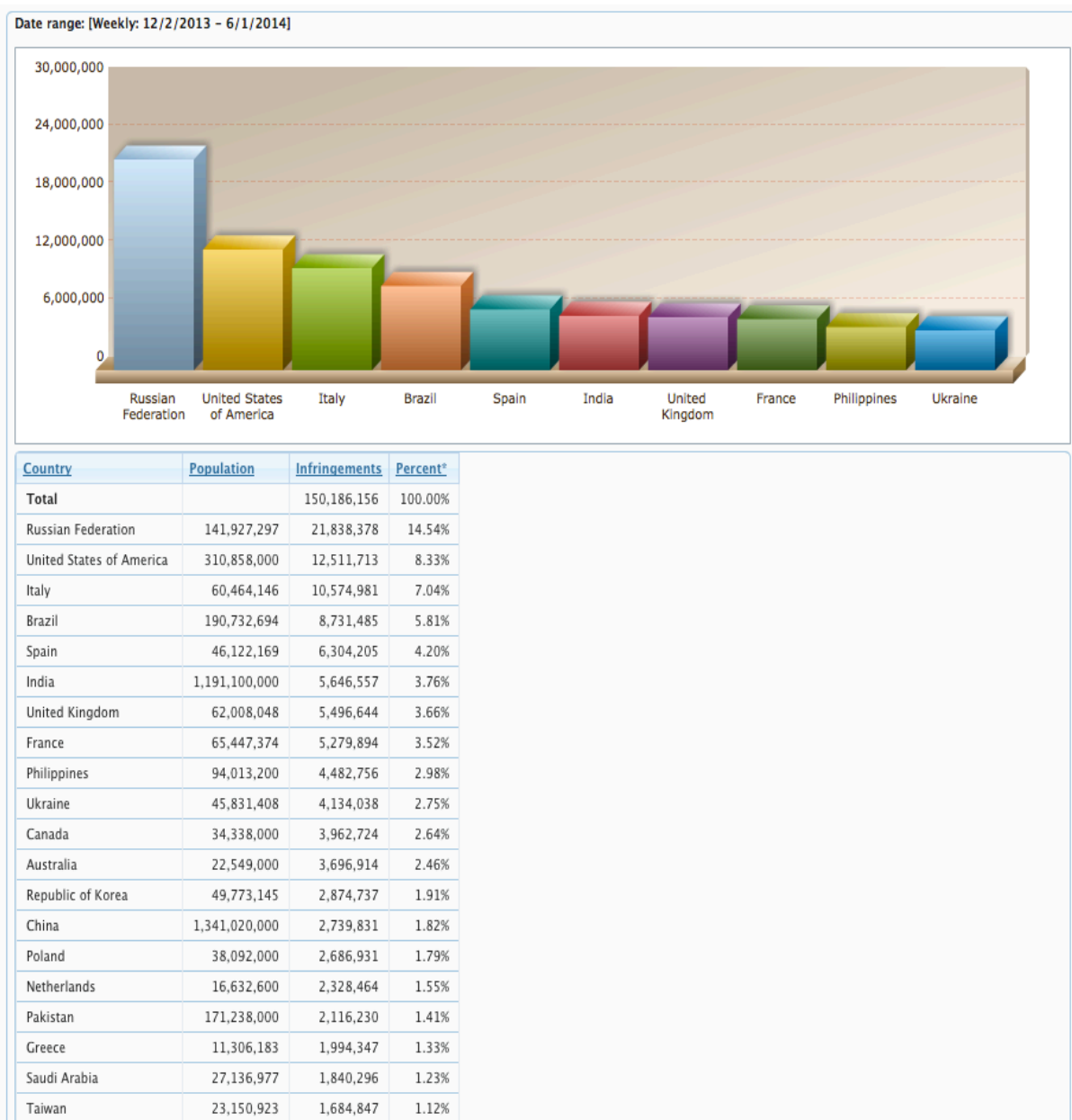
³⁴ Het is niet mogelijk om het totale aantal downloads via de alternatieve kanalen te berekenen. Envisional (2011) schatte de verhouding tussen Bittorrent en andere kanalen (Usenet, Streaming, filelockers) in 2011 op ongeveer op 2:1.

³⁵ In de sample zitten een aantal grote titels waarvan de DVD-releases in de meetperiode vielen.

³⁶ Deze schatting is naar de mening van de auteurs wel conservatief.

³⁷ Om de cijfers niet te vertekenen zijn hier de Nederlandse titels uitgefilterd, omdat deze naar verwachting minder populair zijn in de rest van de wereld.

³⁸ De top 10 wordt gevormd door: de Verenigde Arabische Emiraten, Israël, Estland, Griekenland, Italië, Australië, Qatar, Zweden, Singapore en Nederland.

Figuur 4. Daadwerkelijke downloads gedurende de meetperiode van alle gemeten internationale films (Nederlandse films uitgesloten). Absolute aantallen, niet gecorrigeerd per capita.

Er zijn verschillende verklaringen te geven voor deze hoge plaats van Nederland op de wereldranglijst. Nederland heeft bijvoorbeeld een zeer goede ICT-infrastructuur, waaronder het internationaal internetknooppunt AMS-IX en een competitieve breedbandmarkt. Hierdoor hebben wij in Nederland relatief hoge internetsnelheden tegen een lage prijs. Nederlandse burgers maken ook volop gebruik van deze goede infrastructuur. Met een internetpenetratie van 93% staat Nederland op een gedeelte vierde plaats voor wat betreft internetpenetratie in Europa, zo blijkt uit onderzoek van *We Are Social*.³⁹ Hiermee ligt Nederland ver boven het mondiaal gemiddelde van 34%. In Europa ligt de gemiddelde internetpenetratie ook een stuk lager dan in Nederland, namelijk op 68%.⁴⁰

³⁹ We are social (2014), *Social, Digital and Mobile in Europe 2014*, via: www.wearesocial.net. Zie ook de OECD Broadband Portal, via: <http://www.oecd.org/sti/broadband/oecdbroadbandportal.htm>

⁴⁰ We are social 2014

Naast de kwaliteit van het internet spelen andere factoren mogelijk ook een rol, zo is Nederland internationaal georiënteerd en hebben wij een goede beheersing van de Engelse taal (waarin veel films uitkomen). Ook de interpretatie van de thuishopieregeling die tot 10 april gold voor wat betreft het downloaden uit illegale bron draagt hoogstwaarschijnlijk bij aan de hoge positie op de ranglijst van downloaders. Zo'n 70% van de Nederlanders geeft aan te stoppen met downloaden of (veel) minder te gaan downloaden door een verbod.⁴¹ In bijvoorbeeld Italië is ook een relatief permissief beleid voor wat betreft het downloaden uit illegale bron: in 2007 besloot de hoogste rechter in Italië dat het downloaden uit illegale bron géén strafbaar feit is.⁴² In die zin is/was de Nederlandse situatie dus qua juridisch klimaat vergelijkbaar met de Italiaanse. In Zweden geldt wel een downloadverbod, kort na de introductie van het verbod daalde in Zweden het illegaal downloaden daardoor sterk. Echter, naar verloop van tijd keerde het illegale verkeer terug naar de oude waarden. Dit kan waarschijnlijk verklaard worden door het feit dat de filesharingcultuur in Zweden niet is veranderd en de handhaving niet heel sterk is.⁴³

3.4 Tussenconclusie

MarkMonitor heeft gedurende een periode van zes maanden 25 filmtitels gevolgd op P2P-netwerken. In Nederland werden de gemonitorde titels 2.929.028 keer gedownload uit illegale bron. Hierbij moet aangetekend worden dat niet alle titels daadwerkelijk 6 maanden gevolgd zijn en het totaal voor zes maanden dus hoger ligt. Wanneer wij de cijfers extrapoleren naar een jaar dan komen we tot een downloadtotaal van 5,1 miljoen unieke downloads van 25 films. Uitgaande van 350 films per jaar (het aantal films dat gemiddeld in de bioscoop verschijnt), dan komen wij tot 71,4 miljoen downloads. De zelfrapportage onder consumenten levert een totaal van 60,9 miljoen downloads op. Deze (conservatieve) schatting wordt afgerond als uitgangspunt voor de berekening genomen. Nederland staat in de top 10 van landen die het meeste downloaden, binnen Europa staat Nederland op plek 5, na Estland, Griekenland, Italië en Zweden.

⁴¹ Poort, J., Leenheer, J. (2014), p. 25

⁴² Zie: Associated Press (2007), *Italian Court: Downloading OK if not for profit*, via: <http://nbcnews.to/1ik9ZqU> (laatst geraadpleegd: 10 juni 2014).

⁴³ Zie onder andere Adermon & Liang 2010

4 Substitutie en sampling effecten bij filmdownloads

Nu de omvang van het downloaden uit illegale bron in Nederland in kaart is gebracht, moeten we bepalen in hoeverre dit illegale aanbod de normale markt verstoort. Niet iedere download is namelijk per definitie ook een gemiste verkoop. Om tot een realistisch beeld te komen moeten we de zogenaamde substitutie- en samplingeffecten meewegen.

Om het substitutie- en samplingeffect van het downloaden van films uit illegale bron in Nederland vast te stellen is onderzoek gedaan door IViR/CentERdata.⁴⁴ IViR/CentERdata onderzochten in welke mate het downloadgedrag van consumenten het koop- en consumptiegedrag via legale kanalen beïnvloedt. Er is gekozen voor een consumentenenquête onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking tussen 12 en 65 jaar en een econometrische modelschatting. Het onderzoek is als bijlage toegevoegd.

4.1 Substitutie

Substitutie is het verschijnsel dat door de beschikbaarheid van (gratis) illegaal aanbod, de consument afziet van consumptie van een legaal product. Het downloaden uit illegale bron verdringt dan als het ware het reguliere aanbod, oftewel, een deel van de bestaande vraag naar een product wordt ingevuld door illegaal aanbod. Substitutie leidt tot daadwerkelijke omzetsderving.

Er is weinig onderzoek gedaan naar substitutie in de markt voor films. Beschikbare studies over downloaden (breder dan specifiek de filmmarkt) zijn ook vaak tegenstrijdig in hun conclusies over het substitutie effect. Het blijkt moeilijk om vast te stellen in hoeverre een consument die uit illegale bron downloadt, voor legaal aanbod had gekozen, indien filesharing geen optie was geweest.⁴⁵

In het onderzoek IViR/CentERdata is de respondenten gevraagd of zij de laatste film die zij uit illegale bron hebben gedownload tegen betaling waren gaan zien wanneer deze niet beschikbaar zou zijn uit illegale bron. 67,9% van de respondenten beantwoordt deze vraag positief. Er is dus sprake van een substitutieratio van 67,9%: oftewel voor elke 10 filmdownloads worden ongeveer 7 films minder bekeken via legale kanalen. Bijna de helft (48,7%) geeft aan de film dan in de bioscoop te gaan zien, bijna 29,5% zou belangstelling hebben voor de DVD of VOD-stream en 22,2% geeft aan te kiezen voor een betaalde download.⁴⁶ Hieruit kan worden afgeleid dat het overgrote gedeelte van de respondenten bereid zou zijn te betalen voor hun laatst gedownloade film wanneer deze niet illegaal beschikbaar zou zijn geweest.

Echter, omdat consumentenonderzoek beïnvloed kan worden door selectief geheugen en sociaal wenselijke antwoorden en omdat enkel de betaalbereidheid is uitgevraagd is het substitutie effect ook geschat met behulp van econometrische modellen. Zie hiervoor het onderzoek van IViR/CentERdata.⁴⁷

⁴⁴ Poort en Leenheer 2014

⁴⁵ Zie hiervoor o.a. Schermer en Wubben 2011

⁴⁶ Poort en Leenheer 2014, p. 15

⁴⁷ Poort en Leenheer 2014, p. 17

4.2 Sampling

Naast substitutie is het ook denkbaar dat de beschikbaarheid van illegaal aanbod positieve gevolgen heeft voor de verkoop van films. De downloadcultuur zou de sector ook iets op kunnen leveren. Of er een causaal verband is tussen illegale consumptie en daaropvolgende legale aanschaf, het zogenaamde 'sampling effect', is onbekend. Specifiek onderzoek over het verschijnsel sampling in de markt voor films in Nederland is schaars.⁴⁸ Dit effect is echter relevant omdat het de schade die de industrie lijdt als gevolg van substitutie zou kunnen matigen.

Bij sampling moet onderscheid worden gemaakt tussen directe sampling en indirecte sampling. Directe sampling houdt in dat de consument hetzelfde product legaal aanschaf naar aanleiding van de download. Indirecte sampling houdt in dat de consument een afgeleid product legaal aanschaf naar aanleiding van de download, zoals een film van dezelfde maker of met dezelfde acteurs.

Voor muziek is er in diverse onderzoeken een sampling effect waargenomen.⁴⁹ Wanneer een consument een nummer luistert van een bepaalde artiest en dit nummer bevalt, kan dit er toe leiden dat de consument overgaat op legale aanschaf van de rest van het album of van andere albums van de artiest. In dit scenario ondervindt de rechthebbende positieve effecten (promotie-effecten) van illegaal downloaden.

In onderzoeken over downloaden en de maatschappelijke discussie daarover wordt geen onderscheid gemaakt tussen de samplingcijfers voor muziek en film, terwijl dit wezenlijk andere productgroepen zijn. Zo wordt muziek vaker beluisterd en is er vaak meer materiaal van dezelfde artiest beschikbaar. Dit is bij films anders: meestal wordt een film niet meerdere keren gekeken. De kans op directe sampling is dus kleiner. Voor film is verder nog relevant dat er een ander productie, verdien- en distributiemodel is dan bij muziek. Film is veel meer dan muziek een samengesteld product. De regisseur die film A regisseert kan vervolgens film B regisseren voor een totaal andere studio. Eventuele indirecte samplingeffecten (een downloader kijkt film A, is enthousiast over de regisseur en koopt film B) komen daardoor niet noodzakelijkerwijs toe aan de partij die in eerste instantie schade heeft geleden door substitutie (film A).

Uit het consumentenonderzoek van IViR/CentERdata blijkt dat het samplingeffect (direct en indirect) voor films over het algemeen laag is. Het directe samplingeffect komt tussen de 0,9 en 2,8 films per downloader per jaar. Dat komt neer op 5 tot 15 extra gekochte films per 100 downloads. Het indirecte samplingeffect, waarbij de downloader een film koopt van dezelfde makers als direct gevolg van de download ligt naar schatting iets hoger op 1,7 tot 3,9 films per downloader per jaar. Dat komt neer op 8 tot 19 extra gekochte films per 100 downloads.⁵⁰

Omdat bij zelfrapportage het risico bestaat voor sociaal wenselijke antwoorden en zelfoverschatting zijn ook deze cijfers door de onderzoekers met behulp van econometrische modellen gecorrigeerd. Zie hiervoor het onderzoek van IViR/CentERdata.⁵¹

⁴⁸ Zie Schermer en Wubben 2011

⁴⁹ Zie Schermer en Wubben 2011

⁵⁰ Poort en Leenheer 2014, p. 16-17

⁵¹ Poort en Leenheer 2014, p. 17

4.2.1 Saldo effect substitutie en sampling

Om de onzekerheden van enquêteonderzoek te verminderen hebben IViR/CentERdata op basis van econometrische modellen berekend wat de effecten zijn van substitutie en sampling. Op basis van de modelschattingen van substitutie en sampling komen IViR/CentERdata tot een saldo-effect van substitutie en sampling. Dit wil zeggen dat beide effecten tegen elkaar worden 'weggestreept'. Uit deze berekening blijkt dat het substitutie-effect bij films duidelijk sterker is dan het sampling effect. Met andere woorden: downloaden uit illegale bron heeft overall een negatief effect op de legale consumptie.

De gemiddelde verdringing (*displacement ratio* oftewel substitutie) voor alle typen downloaders komt op 0,32. Gemiddeld genomen blijkt dat honderd downloads uit illegale bron leiden tot 32 minder films die uit legale bron worden geconsumeerd.⁵² Dit betekent dat voor elke tien downloads uit illegale bron er ongeveer 3 legale consumptiemomenten verloren gaan: één film op tv één VOD stream en één Blu-Ray / DVD.⁵³

Voor wat betreft de omzetsderving houden wij deze modelschatting van IViR/CentERdata aan. Hoewel uit het consumentenonderzoek naar voren komt dat de consument door downloaden ook bioscoopbezoek substitueert, blijkt dit niet uit de modelschattingen van IViR/CentERdata. Daar IViR/CentERdata hier de meeste accuraatheid aan toedichten, hebben wij deze cijfers als uitgangspunt genomen. Zie hiervoor verder de kanttekeningen van IViR/CentERdata.⁵⁴

4.3 Tussenconclusie

Downloaden uit illegale bron heeft negatieve effecten op de legale markt omdat legaal aanbod wordt verdrongen (substitutie) en positieve effecten omdat er een promotionele waarde uitgaat van de downloads (sampling). Echter, wanneer wij beide effecten tegen elkaar wegstrepen dan blijft een sterk negatief effect onderaan de streep over. Voor elke 10 downloads worden 3,2 films minder via legale kanalen gekeken.

⁵² Poort en Leenheer 2014, p. 18

⁵³ Poort en Leenheer 2014, p. 19

⁵⁴ Poort en Leenheer 2014, p. 18

5 Schadeberekening downloaden uit illegale bron in Nederland

5.1 Omzetzerving in absolute getallen

Wanneer wij de schade in absolute getallen berekenen voor de filmindustrie in Nederland, dan kijken wij naar de totale waarde van de gedownloade films. Wij komen dan uit op de volgende berekening:

Totaal aantal downloads x Gemiddelde Marktprijs⁵⁵ = Schade (omzetzerving)

61.000.000 x 9,53 = 581,3 miljoen euro omzetzerving (inclusief BTW).

Ter vergelijking: de totale home entertainmentmarkt (DVD, Blu-Ray, VOD) was in 2013 goed voor 256,6 miljoen euro omzet inclusief BTW.⁵⁶ Het is hier echter beter om te spreken van de totale waarde van deze downloads dan omzetzerving of schade omdat in het bovenstaande voorbeeld geen rekening is gehouden met het feit dat niet elke download een verloren verkoop is.

5.2 Omzetzerving gecorrigeerd voor substitutie en sampling

In het bovenstaande voorbeeld is echter geen rekening is gehouden met een beperktere betaalbaarheid van consumenten voor het legale alternatief en eventuele budgetbeperkingen. Niet iedere download is een gemiste verkoop. Willen wij een realistisch(er) beeld van de aan de filmindustrie toegebrachte schade in termen van omzetzerving hebben, dan moeten wij de schade berekenen op basis van het daadwerkelijk aantal verdrongen legale consumpties.

Uit de berekeningen van IViR/CentERdata blijkt dat het gemiddelde saldo-effect van substitutie en sampling een *displacement ratio* (substitutiegraad) van 0,32 is.⁵⁷ Dit leidt tot de volgende berekening:

Totaal downloads x Saldo-effect substitutie en sampling = Verloren legale consumpties

61.000.000 downloads x 0,32 = 19.520.000 verloren legale consumpties.

Hierbij moet rekening worden gehouden dat het hier gaat om het kijken van films. Wanneer wij dit nader uitsplitsen, dan worden er per 100 illegale downloads 11,1 films minder op televisie gekeken, 11,3 minder via DVD / Blu-ray en 9,9 minder per VOD.⁵⁸

Voor het schatten van de verloren verkopen per DVD / Blu-Ray kunnen we op basis van de modellen van IViR/CentERdata 11,4 verloren verkopen per 100 downloads aanhouden.⁵⁹ Dit

⁵⁵ Voor de gemiddelde marktprijs is uitgegaan van 5 euro voor een vod stream, 10 euro voor een DVD en 16 euro voor een Blu-Ray (bron: NVPI report 2014). Om tot één getal te komen zijn de bedragen gemiddeld op basis van hun relatieve omzetaandeel (25% voor VOD, 13% voor Blu-Ray en 62% voor DVD). Deze prijs is 9,53 euro.

⁵⁶ Bron: NVPI report 2014

⁵⁷ Poort en Leenheer, p. 18

⁵⁸ Zie Poort en Leenheer, p. 19. Het inschatten van de verloren omzet in het televisiekanaal is door het ontbreken van goede en eenduidige cijfers over de inkomsten per kijker niet goed mogelijk. Om deze reden zal deze omzetzerving niet worden meegenomen in het eindtotaal.

komt neer op 6.954.000 verloren verkopen (=61.000.000/100 x 11,4). Uitgaande van een gemiddelde prijs van 9,31 euro per DVD/Blu-Ray komt dit neer op een omzetzijdering van **64.741.740 euro** inclusief BTW.⁶⁰

Voor het schatten van de verloren verkopen per VOD-stream/download kunnen we op basis van de modellen van IViR/CentERdata 9,9 verloren legale kijkmomenten per 100 downloads aanhouden. Dit komt neer op 6.039.000 verloren legale consumpties (=61.000.000/100 x 9,9). Tegen een gemiddelde prijs van 4,99 euro betekent dit omzetzijdering van 30.134.610 euro. Hierbij moeten we echter veel meer dan bij DVD rekening houden met het feit dat VOD-streams aldus IViR/CentERdata met meerdere mensen gekeken worden.⁶¹ Gecorrigeerd hiervoor komt de omzetzijdering neer op **13.697.550 euro** inclusief BTW.

Hiermee komt de totale daadwerkelijke schade in termen van omzetzijdering voor de Nederlandse filmindustrie op jaarbasis op **78.439.290 euro** inclusief BTW.

De auteurs tekenen hierbij aan dat deze berekening gebaseerd is op conservatieve schattingen en niet de verloren televisieomzet bevat, waardoor dit getal waarschijnlijk de minimale omzetzijdering voor de Nederlandse filmindustrie representeert.

Schadeberekening voor individuele films: The Hunger Games & Spijt

Voor individuele films is de schade berekening ook concreet te maken.

De internationale titel *The Hunger Games: Catching Fire* is zes maanden gevolgd. In die zes maanden werd de film 336.000 keer gedownload. De verwachting is dat dit 450.000 keer op jaarbasis zal worden. Dit betekent dat de film waarschijnlijk 144.000 legale consumpties verliest in 2014. Dit betekent een verlies aan DVD en VOD omzet voor 2014 van **578.651 euro** inclusief BTW.

De Nederlandse film *Spijt* is zes maanden gevolgd. In die zes maanden werd de film 105.499 keer gedownload. De verwachting is dat dit 190.000 keer op jaarbasis zal zijn. Dit betekent dat de film waarschijnlijk 60.800 legale consumpties verliest in 2014. Dit betekent een verlies aan DVD en VOD omzet voor 2014 van **244.319 euro** inclusief BTW.

5.3 Omzetzijdering in perspectief

In 2013 bedroeg de totale omzet van video (films en series) in het home entertainmentsegment (VOD, Blu-Ray, DVD) 256,6 miljoen euro omzet inclusief BTW.⁶² De gemeten jaarlijkse omzetzijdering van 78,4 miljoen euro is dus ongeveer een derde van de jaarlijkse omzet van de industrie in dit segment. Hierbij moet ook worden aangetekend dat de totale omzet *inclusief* series is en onze schadeberekening *exclusief* series is. Het kan dus gesteld worden dat de Nederlandse filmindustrie jaarlijks meer dan een kwart van haar potentiële omzet in het home entertainment segment verliest door het downloaden uit illegale bron.

⁵⁹ Het verschil tussen de 11,3 en de 11,4 zit in het feit dat er twee verschillende modellen zijn gebruikt die tot nagenoeg dezelfde gewogen displacement ratio leiden (zie Poort en Leenheer p. 18, tabel 3.5).

⁶⁰ Cijfers NVPI en GfK. In 2013 was de gemiddelde prijs voor een film DVD 8,23 euro en voor een film Blu-Ray 14,66 euro. Naar relatief marktaandeel komen wij dan tot een gemiddelde prijs van 9,31.

⁶¹ Om die reden is gecorrigeerd met de gemiddelde grootte van een Nederlands huishouden (2,2 personen).

⁶² Cijfers NVPI Report 2014.

De markt voor home entertainment laat al enkele jaren een dalende trend zien, die vooralsnog niet gecompenseerd wordt door nieuwe businessmodellen zoals VOD. De markt voor home entertainment video kromp in 2013 in totaal met 10,9% ten opzichte van 2012. In 2009 bedroeg de omzet uit verkopen in het home entertainment segment nog 312 miljoen euro.⁶³ Daarnaast bestond ook in 2009 nog een aanzienlijke verhuurmarkt goed voor zo'n 60 miljoen, deze is echter in 2013 grotendeels verdampt.

⁶³ Jaarcijfers NVPI 2009 (via www.nvpi.nl)

6 Sentiment ten opzichte van downloaden en ‘downloadverbod’

Zoals in de inleiding al is besproken, was de Nederlandse situatie voor het downloaden uit illegale bron lange tijd uniek. Door downloaden uit illegale bron onder de thuishopieregeling te scharen was er tot voor kort geen ‘downloadverbod’ in Nederland. De recente uitspraak van het Europees Hof van Justitie in de zaak *ACI Adam vs. Stichting de ThuisKopie* heeft hier verandering in gebracht. Uit het onderzoek IViR/CentERdata blijkt dat ongeveer een derde van de Nederlanders goed op de hoogte is van de (toen geldende) regelgeving omtrent legaliteit van onbetaald downloaden, kopiëren en de thuishopieregeling. Ongeveer een derde is in het geheel niet op de hoogte en een derde weet het ongeveer. Downloaders zijn daarbij beter op de hoogte van de toepasselijke wet- en regelgeving dan niet-downloaders.

Onderzoekers stellen dat factoren als morele verantwoordelijkheid, schuldgevoel of het risico om gepakt te worden echter van invloed zijn op de keuze om uit illegale bron te downloaden.⁶⁴ Daarnaast zou het sluiten van filesharing platforms invloed hebben op de aanschaf van films en series via legale bronnen.⁶⁵

Wanneer aan respondenten wordt gevraagd of zij het belangrijk vinden dat filmmakers worden gecompenseerd voor hun werk, antwoordt bijna 75% positief.⁶⁶ Onderzoek van de universiteit van Portsmouth heeft daarnaast aangetoond dat consumenten die via illegale bronnen films downloaden eerder geneigd zijn hun downloadgedrag te staken wanneer zij denken dat dit gedrag de filmindustrie schaadt.⁶⁷

6.1 Invloed ‘downloadverbod’ op gedrag consumenten

De vraag is in hoeverre een ‘downloadverbod’ van invloed is op het gedrag van consumenten. Het omgekeerde van deze vraag is ook relevant: in hoeverre heeft het Nederlandse ‘gedoogbeleid’ van het downloaden uit illegale bron dat nu door de Europese rechter is teruggedraaid invloed gehad op het downloadgedrag van consumenten.

73,8% van de respondenten gaf in de enquête van IViR/CentERdata aan dat zij zouden stoppen met downloaden of significant minder zouden downloaden uit illegale bron wanneer dit zou worden verboden en hier ook straffen op zouden staan.⁶⁸ De perceptie dat niet-handhavend kan of zal worden opgetreden lijkt dus voor deze groep respondenten reden genoeg om te blijven downloaden. In die zin zal het feit dat in Nederland de afgelopen 12 jaar het downloaden uit illegale bron ‘legaal’ was ongetwijfeld hebben bijgedragen aan het beginnen met downloaden of het blijven downloaden.

Een downloadverbod wordt tenslotte door ongeveer derde van de ondervraagde respondenten als acceptabel gezien, een kwart vindt een downloadverbod (zeer) onacceptabel en de rest zit er tussenin.

⁶⁴ Zie onder andere Schermer en Wubben 2011

⁶⁵ Het sluiten van filesharing platform Megaupload zorgde voor een stijging van het aantal verkochte/verhuurde films. Zie: Danaher en Smith (2013)

⁶⁶ Cox & Collins 2014

⁶⁷ Cox & Collins 2014

⁶⁸ Poort en Leenheer 2014, p. 25-26

7 Geraadpleegde literatuur

Adermon, A., Liang, C. Y. (2010), *Piracy, music and movies, a natural experiment*, 28 oktober 2010

Envisional (2011), *Technical report: An Estimate of Infringing Use of the Internet*

Cox, J., Collins, A. (2014) *Sailing in the same ship? Differences in factors motivating piracy of music and movie content*, Portsmouth University, 2014

Danaher, B., Smith, M. D. (2013), *Gone in 60 Seconds: The Impact of the MegaUpload Shutdown on Movie Sales*, Carnegie Mellon University

Huygen, A. E. H., et al. (2009), *Ups-and-downs, Economische en culturele gevolgen van file sharing voor muziek, film en games*, TNO, SEO, IVIR

NVPI (2014), *NVPI Report 2014*

Poort, J., Leenheer, J. (2012), *Filesharing 2012: downloaden in Nederland*, IViR/CentERdata

Poort, J., Leenheer, J. (2014), *Alleen maar nette mensen: consumentenonderzoek downloadgedrag films*, IViR/CentERdata

Schermer, B. W., Wubben, M. D (2011), *Feiten om te delen, digitale contentdistributie in Nederland*, Amsterdam: Considerati

We are social (2014), *Social, Digital and Mobile in Europe 2014*,

Weda, J. et al. (2012), *Digitale drempels: Knelpunten voor legaal digitaal aanbod in de creatieve industrie*, SEO Economisch Onderzoek

8 Bijlagen

8.1 Bijlage 1: Titellijst gemonitorde films

Titel	Release bioscoop	Release dvd	Start Monitoring	Eind monitoring	Maanden gemonitord	Downloads	Extrapolatie downloads
American Hustle	6-feb.-14	7-aug.-14	6-feb.-14	1-jun.-14	4	130.106	300.000
Anchorman 2	27-mrt.-14	27-mei-14	21-mrt.-14	1-jun.-14	3	44.101	100.000
Bro's before Ho's	5-dec.-13	1-apr.-14	5-apr.-14	1-jun.-14	2	113.050	315.000
Counselor, the	14-nov.-13	12-mrt.-14	2-dec.-13	7-feb.-14	4	15.428	25.000
De Nieuwe Wildernis	26-sep.-13	1-dec.-13	17-dec.-13	13-mrt.-14	4	35.867	58.000
Elysium	15-aug.-13	1-dec.-13	17-dec.-13	26-feb.-14	3	88.902	180.000
Ender's Game	23-jan.-13	1-mei-14	2-dec.-13	18-mrt.-14	4	103.136	175.000
Escape Plan	17-okt.-13	1-feb.-14	17-dec.-13	8-apr.-14	5	159.787	170.000
Frozen	11-dec.-13	1-apr.-14	4-dec.-13	1-jun.-14	6	285.226	450.000
Gravity	3-okt.-13	feb-14	06-02-14	1-jun.-14	4	174.610	350.000
Hobbit, The - an Unexpected Journey, The	12-dec.-12	1-apr.-13	17-dec.-13	6-feb.-14	2	72.355	125.000
Hobbit the - the Desolation of Smaug, The	11-dec.-13	16-mei-13	16-dec.-13	1-jun.-14	6	249.176	450.000
Hunger Games Catching Fire	20-nov.-13	27-mrt.-14	2-dec.-13	1-jun.-14	6	336.012	450.000
Inside Llewyn Davis	5-dec.-13	8-apr.-14	16-jan.-14	6-feb.-14	1	3.799	20.000
La Grande Bellezza	7-nov.-13	27-mrt.-14	6-feb.-14	21-mrt.-14	1	3.262	18.000
Leve Boerenliefde	16-mei-13	1-sep.-13	17-dec.-13	16-jan.-14	2	5.851	23.000
Mannenharten	28-nov.-13	1-mrt.-14	15-mrt.-14	1-jun.-14	3	76.891	175.000
Mees Kees op kamp	11-dec.-13	1-apr.-14	11-mrt.-14	1-jun.-14	3	60.386	130.000
Smoorverliefd	12-sep.-13	1-jan.-14	14-dec.-13	1-jun.-14	6	76.202	125.000
Soof	12-dec.-13	1-apr.-14	5-apr.-14	1-jun.-14	2	85.952	200.000
Spijt	20-jun.-13	12-nov.-13	2-dec.-13	1-jun.-14	6	105.499	190.000
Twelve Years a Slave	20-feb.-14	20-mei-14	6-feb.-14	1-jun.-14	4	212.385	350.000
Verliefd op Ibiza	31-jan-13	1-jun.-13	6-feb.-14	1-jun.-14	4	40.866	75.000
Wolf Of Wallstreet, the	9-jan.-13	27-mei-14	7-jan.-14	1-jun.-14	5	315.627	500.000
Wolverine, the	25-jul.-13	1-nov.-13	2-dec.-13	24-apr.-14	5	134.552	180.000
TOTAAL						2.929.028	5.134.000

Cijfers unieke downloads zoals gemeten door MarkMonitor. Extrapolaties door Considerati.

8.2 Bijlage 2: Onderzoek IViR/CentERdata

Rapport van IViR/CentERdata (Poort, J., Leenheer, J. (2014), *Alleen maar nette mensen: consumentenonderzoek downloadgedrag films*, IViR/CentERdata).